

An aerial photograph of a river landscape. The river flows from the top left towards the bottom right, curving slightly. The banks are lined with lush green fields, some of which are divided into smaller plots. In the background, there is a small town or village with buildings and more greenery. A road with a white dashed line runs along the right side of the river. The overall scene is bright and clear, suggesting a sunny day.

MAASKEMP

De archeologische schatkamer
van Gennepe

Inhoud

Inleiding	1	Vierkante structuur van grachten	9
Archeologische hotspots	2	Niersomleiding 1641	10
Tufstenen blokken op bodem Niers	3	De Frankische nederzetting	11
Het Genneperhuis.....	4	Oversteekplaatsen Maas	12
Steinere Brücke en Hohe Strasse.....	6	Spaanse linie van 1635	13
Het hart van de Maaskemp	7	Overige vondsten	13
Onnatuurlijke hoogte	7	Nawoord	14
Twee greppels parallel	8	Colofon	14
Approaches van het beleg in 1641	9		

Inleiding

De Maaskemp is een open gebied bij de stad Gennepe, in het westen begrensd door de Maas en in het noorden en noordoosten door de Niers. De zuidoostelijke begrenzing zijn de waterzuivering en de bebouwing van Gennepe. In het zuiden eindigt de Maaskemp ter hoogte van de Maasbrug. Soms worden ook de strook tussen de Niers en de Bloemenstraat en Rijksweg N271 en het gebied tussen de Maasbrug en de noordelijke oever van de Paesplas beschouwd als deel uitmakend van de Maaskemp. Ook de bolwerken Kroonwerk en Holland worden vaak tot de Maaskemp gerekend. De rode stippellijnen op de luchtfoto geven de grenzen van het totale gebied weer.

De ruïne van het Genneperhuis is de meest in het oog springende en algemeen bekende historische en archeologische plek in de Maaskemp. In de loop der tijd zijn er diverse archeologische onderzoeken op en bij de ruïne uitgevoerd.

Een tweede archeologisch bekende plek in de Maaskemp is de Frankische nederzetting ten zuiden van de waterzuivering. Hier heeft rond 2008 een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden. Een groot deel van de nederzetting is opgegraven.

De Maaskemp kent echter veel meer uit archeologisch oogpunt interessante plekken. Deze worden in dit boekje beschreven en beargumenteerd.

Archeologische hotspots

Op deze pagina ziet U een overzicht van de Maaskamp waarbij wij ook de rechter oever van de Niers en de bolwerken Kroonwerk en Holland van het Genneperhuis beschouwen als deel van de Maaskamp.

De sterren met de cijfers zijn de volgens ons belangrijke te onderzoeken plekken met eraan een zeer beknopte omschrijving. Verderop in dit boekje worden de plekken uitgebreider beschreven.

- 1** = Tufstenen blokken op de bodem van de Niers.
- 2** = Ruïne Genneperhuis met fundering van een achthoekige toren.
- 3** = Steinere Brücke en Hohe Strasse van Kleefse kadasterkaart 1732.
- 4** = Onnatuurlijke hoogte met mogelijke omwalling en/of gracht.
- 5** = Twee parallel liggende greppels, mogelijk van een oude weg.
- 6** = Approaches van het beleg van het Genneperhuis in 1641.
- 7** = Vierkante structuur van grachten, mogelijk met een ingang.
- 8** = Gracht als omleiding van de Niers met verdedigingswerken van beleg 1641.
- 9** = Frankische nederzetting uit de vijfde eeuw, deels nog niet onderzocht.
- 10** = Oude oversteekplaatsen van de Maas, met veerponten of via middelweerden.
- 11** = Spaanse verdedigingslinie met wal en gracht en verdedigingswerken uit 1635.

Verder zijn er in de loop der jaren in de Maaskamp archeologische vondsten gedaan uit alle periodes.

Tufstenen blokken op bodem Niers

Tijdens de strenge winter van 1996-1997 werden de stuwen van de Maas gestreken in verband met ijsgang. Hierdoor kregen de Maas en de Niers een zeer laag waterpeil, ruim 3 meter lager dan normaal.

In de Niers hebben onderzoekers toen een aantal Romeinse tufstenen blokken waargenomen; de pijl op de luchtfoto geeft ongeveer de plek aan.

Laag water in de Niers in 1997.

Deze tufstenen blokken op de bodem van de Niers kunnen duiden op de aanwezigheid van een oude brug, mogelijk Romeins. Dit zou dan overeenkomen met het verloop van een verderop beschreven mogelijke Romeinse heerbaan door de Maaskemp.

Wel dient vermeld te worden dat deze tufstenen blokken ook een andere herkomst kunnen hebben, bijvoorbeeld als van elders aangevoerd materiaal voor het bouwen van verdedigingswerken van de vesting.

Plek tufsteen 1997.

Uit de Niers geborgen tufstenen blok.

Naast de tufstenen blokken zijn er ook andere vondsten gedaan, zoals Romeinse dakpannen en afval. Ook zijn er toen een dolk, munten en aardewerk uit de tiende eeuw ontdekt.

Kanonskogels en bijlen.

Daarnaast zijn er kanonskogels gevonden van de Tachtigjarige Oorlog en bijlen. Aan de overkant van de Niers werd een vliegtuigbom uit de Tweede Wereldoorlog geborgen. Tenslotte zijn er een aantal houten palen waargenomen waarvan de datering onduidelijk is.

Het Gennepershuis

Het Gennepershuis kent u waarschijnlijk, en misschien heeft U dit ook wel eens bezocht. Dan heeft U ongetwijfeld genoten van het fraaie uitzicht vanaf het uitkijkplatform. De Maas, de niersmonding, de stad Gennepe en de huizen aan de Milsbeekse Bloemenstraat dichtbij. Verder weg het klooster van Sint-Agatha, de kerken van Cuyk, Oeffelt, Beugen, Boxmeer en Ottersum. Kortom, prachtig. Bent U er nog nooit geweest? Het Gennepershuis is zeker een bezoek waard!

Als U op het uitzichtplatform staat en U probeert zich te verplaatsen in de schoenen van een militair bevelhebber, dan zal U ongetwijfeld opvallen dat U zich op een zeer strategisch gelegen plek bevindt. Vanaf dit punt beheert u de scheepvaart over de Maas en de Niers. Ook het landverkeer over de smalle hoge rug tussen de Niers en het Koningsven is vanaf het Gennepershuis te controleren.

Archeologische vondsten van Romeinse oorsprong die in de buurt van het Gennepershuis gevonden zijn, doen vermoeden dat zich al Romeinen op deze strategische plek gevestigd hadden. Zeker is dat het kasteel tijdens de elfde tot de vijftiende eeuw bewoond werd door de Heren van Gennepe. Daarna was het Gennepershuis tot de Franse Tijd in handen van de hertogen van Kleve, hoewel het ook meermaals is bezet door vreemde legers.

De grootste bloei beleefde het Gennepershuis tijdens de Tachtigjarige Oorlog. In de eerste helft van de zeventiende eeuw werd het kasteel eerst door Staatse en daarna door Spaanse troepen versterkt. Het was in 1641 een van de sterkste burchten van De Nederlanden. Nadat de burcht in 1635 door Spaanse troepen ingenomen was, heroverde Frederik Hendrik van Oranje in 1641 deze op de Spaanse bezetter. De burcht bleef daarna in Staatse handen. Er kwamen echter twee keer Franse troepen 'op bezoek' die uiteindelijk in 1710 het Gennepershuis definitief opbliezen. Dit betekende het einde van het strategische belang van de burcht.

Een plattegrond van de burcht rond 1640.

*De belegering van het Gennepershuis in 1641, gezien vanaf de overkant van de Maas.
(bron: Rijksmuseum)*

Tot de Tweede Wereldoorlog bleven op de bolwerken nog enkele boerderijen bewoond die samen het 'Gehucht Gennepershuis' vormden.

In de Gennepe museum 'Het Petershuis' en in het stadhuis met de permanente expositie '1641' kunt U meer informatie krijgen over de historie van het Gennepershuis.

*Luchtfoto proefsleuven 2021
(Foto Harm Teunissen)*

In de loop der jaren hebben er diverse archeologische onderzoeken plaatsgevonden bij het Genneperhuis. Het meest recente grootschalige onderzoek bij de ruïne vond plaats in september 2021. Tijdens dat onderzoek zijn zestien proefsleuven aangelegd om de begrenzing van de burcht en de ondergrondse toestand van het muurwerk vast te stellen. Op basis hiervan zal de ruïne in de toekomst geconsolideerd worden.

Een bijzondere ontdekking tijdens dit onderzoek was het fundament van een grote natuurstenen achthoekige woontoren, vermoedelijk gebouwd halverwege de dertiende eeuw. De toren was omringd door een bakstenen ringmuur. Waarschijnlijk is deze toren gebouwd in opdracht van de Heren van Gennepe.

De ruïne van het Genneperhuis heeft een dubbele beschermde status: het is een beschermd archeologisch rijksmonument en tevens beschermd als gebouwd monument. Vanwege de status als rijksmonument vertrouwen wij er op dat het Genneperhuis goed beschermd is en in stand gehouden zal worden.

*Archeoloog
Sjaak Mooren bij
de fundamente
van de toren.
(foto Teun Theunissen)*

*Het fundament van
de ringmuur die rond
de toren stond.
(foto Teun Theunissen)*

Steinere Brücke en Hohe Strasse

Al eeuwenlang is er sprake van een 'Stenen Brug' over de Milse Beeck. Wat kan de oorsprong zijn van deze stenen brug? In oude documenten is te lezen dat de Heren van Gennep al in het jaar 1.000 na Christus het recht hadden om tol te heffen op de 'Stenen Bruge ter Myddelsbeke'. Volgens historici was het Gennepershuis waarschijnlijk pas rond 1200 na Christus van steen, daarvoor van hout. Als de Heren van Gennep rond 1.000 na Christus geen stenen kasteel konden stichten, hebben ze zeker geen stenen brug over de beek gebouwd. Deze **stenen!** brug moet dus ouder zijn en kan dan alleen een Romeinse oorsprong hebben. Mogelijk is de Stenen Brug gelijk gebouwd met de Romeinse brug in Cuijk. Veel historici en archeologen gaan er van uit dat er een Romeinse weg was vanaf de brug bij Cuijk langs de Niers, over De Dam en langs de Romeinse burgus bij Asperden, waar deze zich waarschijnlijk splitste richting Qualburg-Steincheshof bij Kleve en naar Kalkar-Xanten.

De rijksweg N271 (rood), de Hohe Strasse (blauw) en perceelsgrenzen (groen) in 1732, 1842 en 1944. Waar de Hohe Strasse de Milse Beeck raakte, lag de stenen brug.

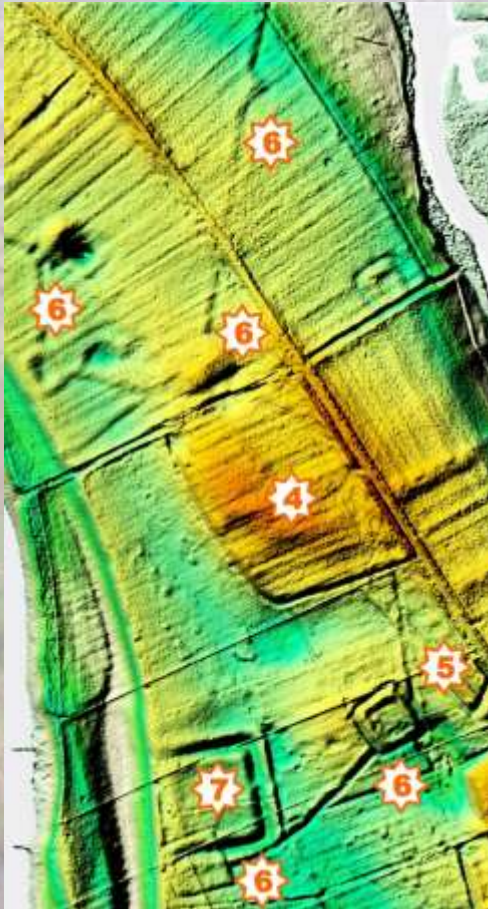
De Kleefse kadasterkaart vermeldt de 'Steinere Brücke' en vanaf daar richting Gennep 'Die Hohe Strasse'. Hoogstraat is vaak een verwijzing naar een belangrijke oude (Romeinse?) weg. Met als uitgangspunt de Kleefse kaart kun je door de toenmalige perceelsgrenzen te vergelijken met het kadaster van 1842 en een luchtfoto van 1944 duidelijk zien dat deze 'Hohe Weg' in een vrijwel rechte lijn ten westen van de N271 lag. Verder naar het zuiden volgde deze weg ongeveer het tracé van de huidige Henakker. Uit de kaarten en de foto blijkt ook dat de stenen brug beneden langs of net onder de voet van de huidige dijk gelegen heeft.

Of er nog resten van een stenen brug te vinden zijn lijkt onwaarschijnlijk. In het midden van de negentiende eeuw is de 'Grindweg', de huidige N271 aangelegd. Deze is nog verscheidene keren 'op de schop' gegaan. Ook de aangrenzende waterkering is diverse malen verhoogd en verbreed. Tijdens de laatste werkzaamheden aan de waterkering lagen er wel behoorlijk wat stenen in het talud van de dijk; te zien op de foto. De stenen zouden overigens ook overblijfselen kunnen zijn van een eventuele stenen beschoeiing van de dijk; in het verleden was hier soms sprake van pakijts.

Stenen in het talud van de vernieuwde dijk.

Het hart van de Maaskemp

In het hart van de Maaskemp zijn op de hoogtekkaart en ook ter plaatse in het veld een aantal interessante plekken zichtbaar. De nummering is gelijk aan de eerder bij de hotspots toegepaste indeling.

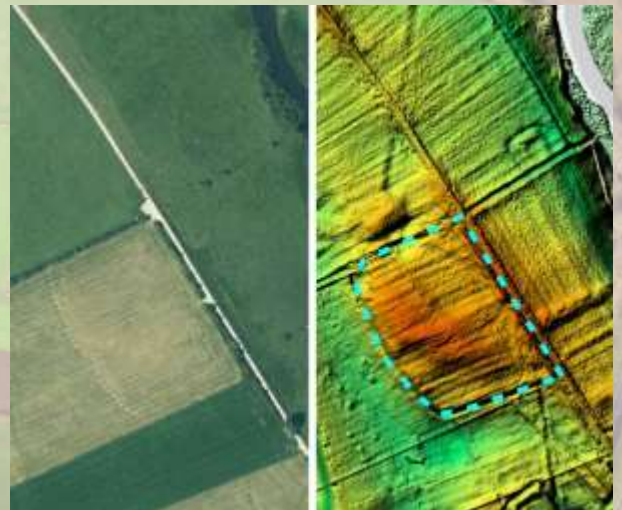
- Plek nummer 4 is een onnatuurlijke hoogte, deels omringd door een greppel en mogelijk hier en daar een restant van een wal.
- Plek nummer 5 betreft twee evenwijdig liggende greppels die zichtbaar doorlopen in de hiervoor genoemde hoogte.
- De plekken met nummer 6 betreffen approaches die het leger van Frederik Hendrik aangelegd heeft tijdens de belegering van het Genneperhuis in 1641.
- Plek nummer 7 is een vierkante structuur van greppels en wallen.

Deze plekken worden hierna afzonderlijk beschreven.

Onnatuurlijke hoogte

Ongeveer 400 meter ten noorden van de waterzuivering toont AHN een hoogte die geen natuurlijke oorsprong lijkt te hebben. Ook op sommige luchtfoto's is deze hoogte te zien, vooral de randen ervan. De hoogte lijkt

door een greppel en misschien ook een wal omringd te zijn. Is dit een oude kamp, omwald bouwland, de naamgever van de Maaskemp?

Luchtfoto en AHN met de hoogte.

Op de hoogtekkaart AHN is zichtbaar dat de approaches van 1641 er overheen zijn gegraven. Ook de dubbele greppel van een mogelijke Romeinse weg lijkt op de hoogte enigszins zichtbaar.

De zuidwest hoek van de hoogte.

Ten zuidwesten van de hoogte is het terrein ruim 2 meter lager. Het zou kunnen dat daar ooit grond is verwijderd om daarmee het hogere gebied aan te vullen. Het zal duidelijk zijn dat dit een nader te onderzoeken site is.

Gevonden munten.

Twee greppels parallel

Het hoogtebestand AHN toont ten noorden van de waterzuivering twee parallelle greppels. Deze zijn op AHN enkele honderden meters te volgen in een kaarsrechte lijn tot op de hiervoor beschreven hoogte. Ook op recente en oude luchtfoto's zijn de greppels te zien. Op AHN is zichtbaar dat beide greppels worden doorkruist door de approaches naar het Gennepershuis, wat er op wijst dat de greppels ouder zijn dan 1641. Op de PC zijn de structuren overigens veel duidelijker te onderscheiden dan op de hier gebruikte afbeeldingen.

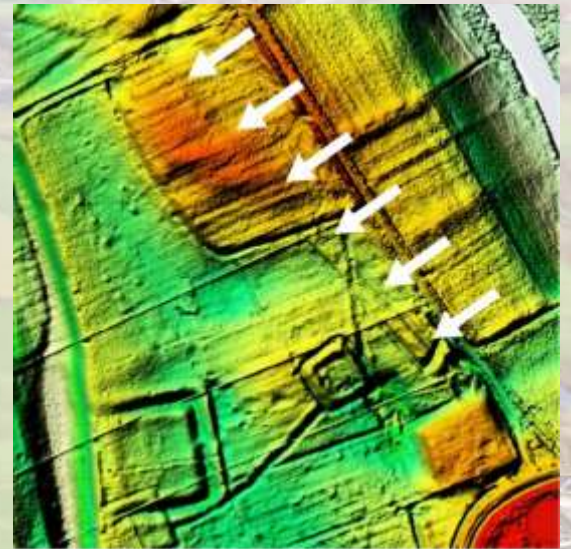
Als je de lijn van de greppels doortrekt kom je bij de Niers uit op de plek waar tijdens laag water in 1997 tufstenen blokken gevonden zijn. Op de steilrand aan de overkant van de Niers moet een weg gelegen hebben vanaf de Romeinse brug bij Cuijk richting Xanten. Een weg door de Maaskemp zou hier op aangesloten kunnen hebben.

Verder valt op dat de mogelijke weg ten zuidoosten van het Gennepershuis vlak langs de Maas loopt, precies op de plek waar eeuwenlang een oversteekplaats over de Maas is geweest.

Als de lijn van de greppels wordt doorgetrokken richting Gennep dan komt deze uit bij het kerkhof en de oude kerk. Volgens een archeologisch rapport uit 2019 heeft de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek daar jaren geleden een grindweg uit de Romeinse tijd of vroege Middeleeuwen gevonden.

Doorgetrokken lijn vanaf het kerkhof over de greppels naar stenen in Niers.

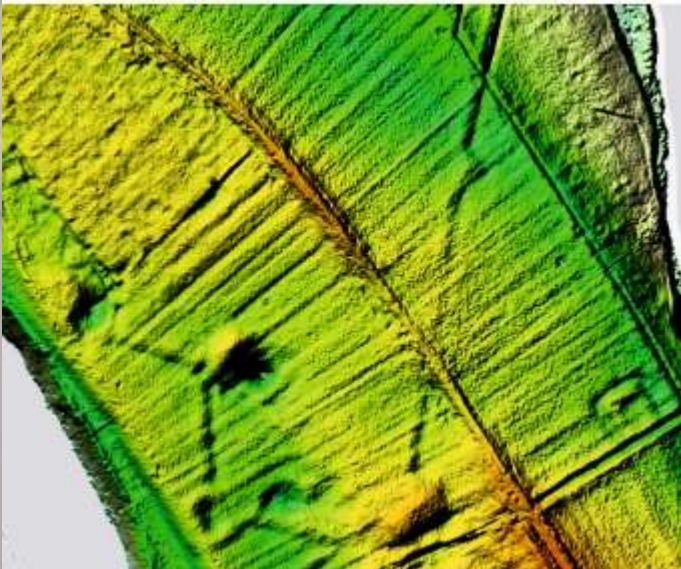
AHN en luchtfoto RAF van 1944 waarop de greppels zichtbaar zijn.

Bureau Drift meldt in een rapport uit 2007 voor Rijkswaterstaat dat de Gennepershuisweg vermoedelijk een Romeinse weg van Gennep naar Mook is. Volgens dat rapport lag in de Niers een doorwaadbare plaats.

De afstand tussen het hart van beide greppels is circa 16 meter, heel gebruikelijk bij een Romeinse heerbaan! (zie het boek 'Romeinse wegen in Nederland' van o.a. Dolmans en Van der Heyden) De mogelijke wachttorens bij de Maas is slechts 150 meter van de beide greppels verwijderd.

Een en ander maakt het noodzakelijk deze greppels en de strook daartussen, en ook het verlengde daarvan, grondig te onderzoeken.

Approaches van het beleg in 1641

Boven approaches op de kaart van Visscher van 1641 en eronder zoals ze zichtbaar zijn op het hoogtebestand AHN.

berichten uitgewisseld konden worden.

De meeste historici gaan er van uit dat er ook een Romeinse weg was vanaf de brug bij Cuijk richting Xanten. Deze zou in de buurt van de Bloemenstraat gelegen moeten hebben en via de 'Stenen Brug' bij de Drie Kronen de Milse Beek (de vroegere Kroonbeek) overgegaan zijn.

Vandaar verder door Ottersum, over 'Den Dam' en langs de burgus bij Kessel-Asperden.

Bureau Drift maakt in een rapport van 2007 melding dat de Gennepershuisweg mogelijk een Romeinse weg van Gennep naar Mook is. Deze zou dan bij de Bloemenstraat aangesloten zijn op de hiervoor genoemde weg. Ook is er bij Gennep en/of het Gennepershuis een dwarsverbinding geweest naar de bekende Romeinse heerbaan aan de overkant van de Maas.

In de zomer van 1641 belegerde Frederik Hendrik het Gennepershuis en veroverde hij dit op de Spanjaarden. Tijdens de belegering werden in de Maaskamp vele approaches aangelegd, stelsels van loopgraven en kleine redoutes, een soort schuilkeiders. Via deze approaches kon het leger zonder al te veel risico's steeds dichterbij de burcht komen met als doel de muren ervan te ondermijnen. De aanwezigheid van deze approaches is bekend van de vele kaarten die in de zeventiende eeuw na het beleg zijn gemaakt. Op de hoogtekaart en luchtfoto's zijn deze approaches goed te herkennen. Ook is goed te zien dat de uitgegraven grond bij de redoutes aan de kant van de burcht is opgeworpen als een beschermende wal. Ook in het veld kun je de loopgraven en redoutes met wat speurwerk prima lokaliseren.

De loopgraven en redoutes zijn in de loop der tijd nauwelijks geroerd en kunnen een schat aan informatie opleveren over bouwwijze en gebruik. Ook kunnen er veel meer artefacten in achtergebleven zijn dan in de bij Ottersum onderzochte grachten van de circumvallatielinie. Een unieke mogelijkheid om meer te weten te komen over aanvalstactieken tijdens de Tachtigjarige Oorlog.

De approaches in de Maaskamp zijn uniek in Nederland. Voordat in dit gebied bodemwerkzaamheden plaats gaan vinden, zal er gedegen onderzoek plaats dienen te vinden.

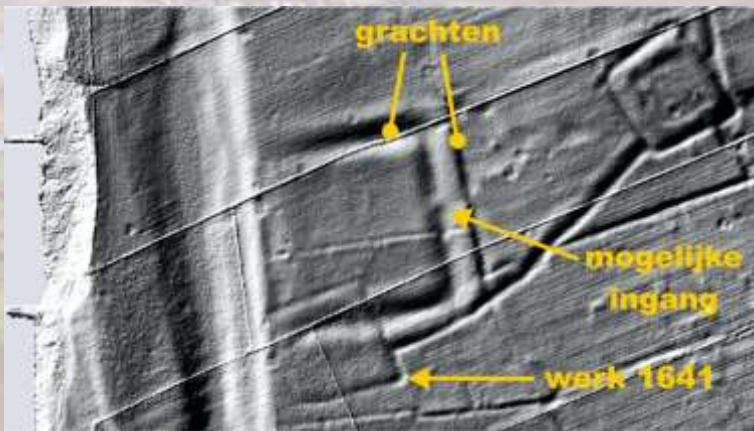
Vierkante structuur van grachten

Rond 350 na Christus bouwden de Romeinen bij Cuijk een brug over de Maas. Vandaar ging een weg ten oosten van de Maas via Mook naar Nijmegen. Langs deze heerbaan was op Heumensoord een Romeinse wachttoren waarvandaan zowel met Cuijk als Nijmegen

Veel soldaten die deelnamen aan het beleg in 1641 rookten pijp.

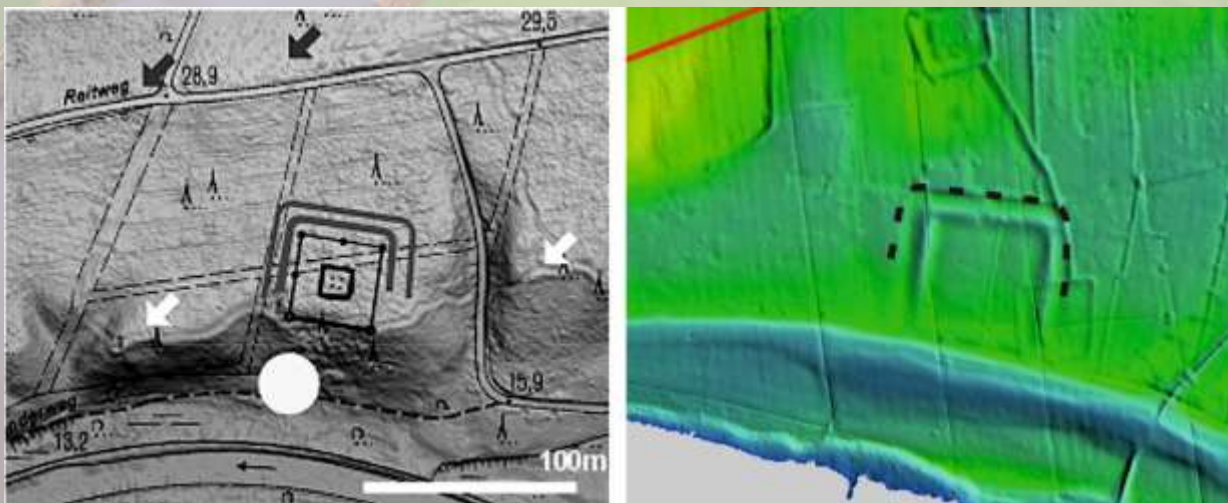
De Romeinen bouwden altijd in de buurt van belangrijke kruispunten en rivierovergangen een wachttoren of een burgus. Het is dus aannemelijk dat er in de Maaskemp een wachttoren of burgus is geweest.

De vierkante structuur op de hoogtekaart (AHN) met dubbele gracht en mogelijke ingang.

Op de hoogtekaart en oude en recente luchtfoto's is bij de Maas een vierkante structuur van grachten zichtbaar met een buitenafmeting van ongeveer 95 meter. Het lijkt er bovendien op dat er aan de oostflank een ingang is geweest. In de startnotitie 'Gebiedsontwikkeling Maaskemp' is deze structuur vermeld als een mogelijke Romeinse wachttoren waarvan de aanwezigheid aangetoond moet worden.

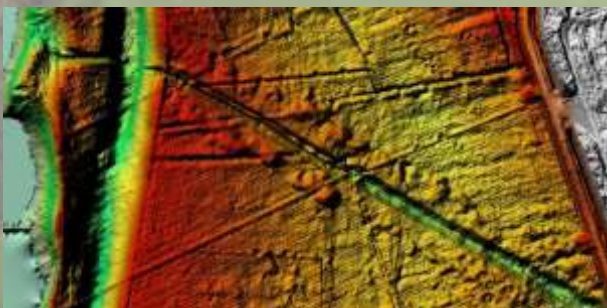
Tussen Kessel en Asperden (Duitsland) is een Romeinse burgus archeologisch aangetoond. De Duitse archeologe Marion Brüggler heeft in een uitgebreid rapport de positie en grootte vermeld zoals te zien op bijgaand hoogtekaartje.

Links de burgus van Kessel-Asperden, rechts de mogelijke burgus van Gennep. De hoogtekaart van Gennep is gedraaid om de situatie te kunnen vergelijken. De afmeting van de buitenste gracht van de burgus van Asperden is ongeveer 75 meter, die van de mogelijke buitenste gracht van Gennep 95 meter.

De gelijkenis met de structuur in de Maaskemp is frappant. Beide op de steilrand van de rivier, mogelijk als aanlegplaats voor schepen. En beide dichtbij een mogelijke Romeinse weg. Onderzoek van deze structuur in de Maaskemp is dringend noodzakelijk!

Niersomleiding 1641

De omleiding op de hoogtekaart (AHN).

Tijdens het beleg van het Gennepershuis in 1641 is een begin gemaakt met de aanleg van een gracht vanaf de Niers bij Gennep, langs de stadswal en dan in noordwestelijke richting naar de Maas. Het doel was om de Niers vanaf Gennep om te leiden naar de Maas zodat de Niers bij het Gennepershuis droog zou vallen. Dan konden de Staatse troepen daar gemakkelijker de Niers oversteken om bij de muren van de burcht te komen en deze te ondermijnen.

De omleiding op een luchtfoto uit 1944 (RAF) en een recente luchtfoto (PDOK).

Langs de gegraven gracht waren wallen aangelegd en enkele wachttorens. Deze lijn moest Spaanse aanvallen vanuit het zuiden op het Gennepershuis afslaan. Mogelijk waren de Spanjaarden hier al eerder begonnen met de aanleg van een verdedigingslinie. De gracht is in 1641 niet afgemaakt omdat Frederik Hendrik het Gennepershuis voor het gereedkomen ervan al had veroverd.

Op de Nederlandse hoogtekkaart (AHN) en oude en recente luchtfoto's is de omleiding goed zichtbaar. Ook in het veld is de gracht nog traceerbaar als een greppel.

Op de plek waar de niersomleiding en de lijn lagen zal volgens beoogde ontgrondingsplannen alles overhoop gaan, dit vereist dus grondig archeologisch onderzoek.

De Frankische nederzetting

Een tweede algemeen bekende archeologische site in de Maaskemp is de Stamelberg ten zuidwesten van de waterzuivering. Toen daar in 1986 een persleiding aangelegd werd, kwamen er scherven uit de Romeinse en Frankische tijd aan de oppervlakte. Ook kwamen er

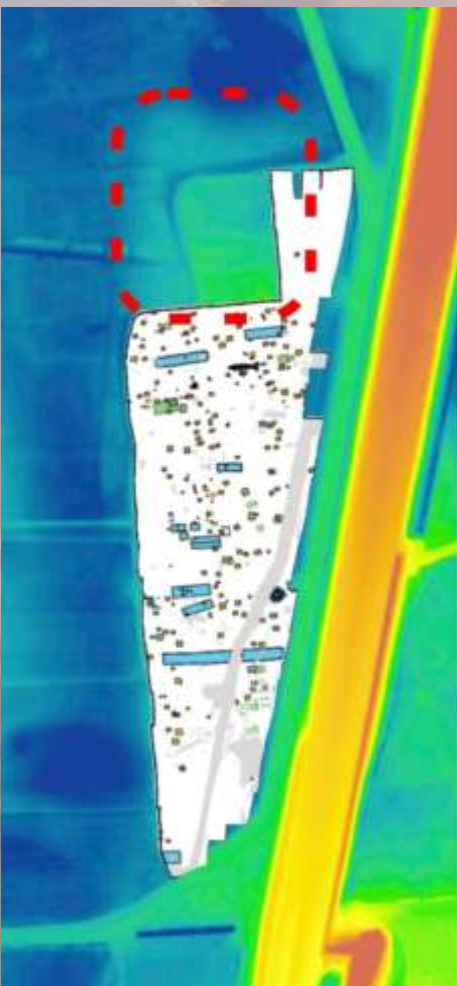
kuilen en paal-sporen aan het licht die nog tijdig onderzocht konden worden.

In 1988 werd bekend dat een groot deel van de Stamelberg afgegraven moest worden om het waterbergend vermogen van de Maas in stand te houden na de bouw van

de waterzuivering. Nadat er eerst een proefsleuvenonderzoek gedaan was, werd het ruim 3 hectare grote terrein door archeologen van 1988 tot 1990 in zijn geheel afgegraven en uitgebreid onderzocht.

Uit het onderzoek bleek dat op de Stamelberg vanaf het einde van de vierde eeuw tot het begin van de zesde eeuw een Frankische nederzetting was. Er woonden en werkten 'foederati', vrijwel zeker militairen die het gebied moesten bewaken. Mogelijk bemanden zij een wachttoren of burgus in de omgeving.

Het omliggende deel is nog niet opgegraven.

Op de Stamelberg gevonden schijffibula (Rijksmuseum van Oudheden)

Voordat de Frankische nederzetting ontdekt was, lag dit gebied aanmerkelijk hoger dan de naaste omgeving. Direct ten noorden van het onderzochte gebied is nog steeds een verhoging zichtbaar in het landschap en op de hoogtekaart (AHN). Vrijwel zeker bevindt zich hier nog een deel van de Frankische nederzetting onder het maaiveld, en mogelijk ook onder de rondweg N271. Over de periode na de Romeinse tijd in Nederland is relatief weinig bekend; de in Gennep onderzochte Frankische nederzetting is uniek voor Nederland. De mogelijke aanwezigheid van meer resten van deze nederzetting maakt gedegen archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Oversteekplaatsen Maas

Hiernaast ziet U een kaart uit 1867. Ter hoogte van het Oeffeltse veerhuis was toen aan de Gennepse kant een 'Greend' in de Maas. Een 'griend' is een lage vochtige plaats waar vaak griendhout groeide en werd gesneden. Greend zou echter ook om het dialect voor grind kunnen gaan en dan kunnen verwijzen naar een grindbank. Langs de smalle arm langs de greend was aan de Gennepse oever een losplaats, onfeveer waar nu nog de loswal is.

Op de kaart is duidelijk aangegeven dat het veer Gennep-Oeffelt in die tijd niet bij het veerhuis lag, maar aan het einde van de Stameldijk en voorbij de Greend. Ook het Oeffeltse kadaster vermeldt hier rond 1840 een veer. De Stameldijk is op de kaart aangegeven als een verhoogde weg naar dat veer.

Op de kaart van 1897 is de Greend verdwenen en is het veer blijkbaar verplaatst naar de plek bij het Oeffeltse veerhuis.

Ook ter hoogte van de vijf woningen van het 'gehucht Gennepershuis' is volgens archeologische rapporten een veer geweest. Tegenover de huizen was tot halverwege de negentiende eeuw een herberg, 'Koude Hoek' of 'Koude Oord', in het Kleefse kadaster van 1732 'Kalte Orth' genoemd. Daar rustten trekkers van trekschuiten die met paarden deze schepen stroom-

opwaarts de Maas op trokken via het aan de Oeffeltse kant van de Maas gelegen 'jaagpad'. Van de herberg zijn ter plaatse nog puinresten in de bodem aanwezig.

In de laatste eeuwen is er dus sprake van drie oversteekplaatsen ten westen van de Maaskemp met in alle gevallen mogelijk sporen van aanlegplaatsen en toegangswegen aan de Gennepse kant van de Maas.

De 'Greend' was in ieder geval een geschikte plaats om de Maas bij laag water te voet over te steken toen er nog geen veer was. Bureau Drift maakt in een rapport uit 2007 voor Rijkswaterstaat melding van een historische oversteekplaats bij de Veerweg. Mogelijk bestond het Oeffeltse veerhuis al toen er nog geen veer was maar de Maas bij laag water via de Griend te voet werd overgestoken. Dat verklaart ook waarom het veerhuis niet bij het oorspronkelijke veer was.

Kaart van 1867 met het 'Oeffeltsche Veer'. Tegenover het veerhuis lag de 'Greend'.

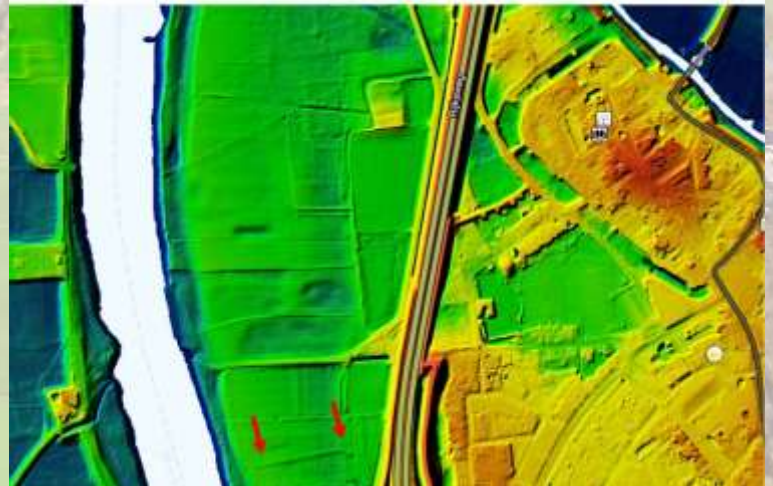
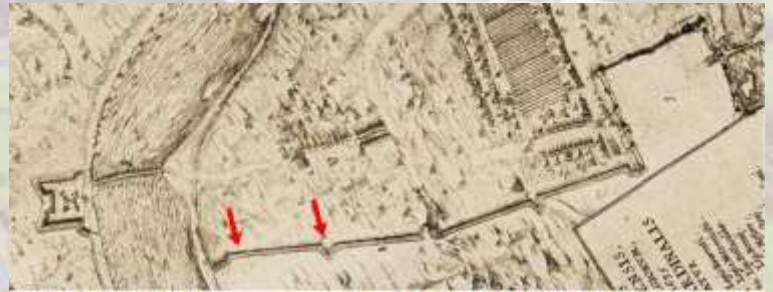
De plek van het veer tussen 'Koude Oord' en het gehucht Gennepershuis.

Eind negentiende eeuw noemt historicus Ort een Romeinse weg vanaf het Oeffeltse Hoogeind naar de 'Middelweerd' in de Maas. Deze weg heeft volgens Ort een voortzetting gehad via Gennep naar Goch, mogelijk via Hommersum en Hassum waar nu nog de 'Römerweg' ligt. Van Orts mogelijke Romeinse 'Maasweg' kunnen sporen aanwezig zijn in de Maaskemp.

Spaanse linie van 1635

Onlangs kregen we de beschikking over een nog onbekende historische kaart van het Gennepershuis en omgeving. Het betreft een kaart met een overzicht van Spaanse troepen die in oktober 1635 bij het Gennepershuis gelegerd waren onder leiding van bevelhebber Carolo Guasco. Op deze kaart is een verdedigingslinie getekend bestaande uit een wal met waarschijnlijk een gracht erlangs. De kaart toont duidelijk de Maaspoort en het begin van de Maasweg. De linie begint ruim ten zuiden van de Maaspoort, ongeveer halverwege de Zuidwal en eindigt bij de Maas ongeveer 200 meter zuidelijk van het veerhuis. In de linie zijn op de kaart drie verdedigingswerken getekend en bij het veerhuis een scheepsbrug. Op de Nederlandse hoogtkaart AHN is ongeveer 300 meter ten zuiden van de Veerstraat een deel van deze linie nog zichtbaar. Het betreft het gedeelte vanaf de Maas tot aan het eerste verdedigingswerk waarvan ook nog een stuk te zien is. Tot nu toe werd steeds aangenomen dat de Spanjaarden deze meermaals op documenten vermelde linie een kilometer noordelijker gebouwd hadden op dezelfde plek waar in 1641 de niersomleiding in aanleg was. Hiervan is op de kaart van 1635 echter niets afgebeeld.

De linie op deze nieuwe kaart betreft met zekerheid een nieuwe tot nu toe onbekende historische site die om nader archeologisch onderzoek vraagt.

De pijlen tonen een deel van de linie op de kaart van Guasco en op AHN.

Lanspunt bronstijd, gevonden in 1986.

Overige vondsten

Nog niet vermeld: de Tweede Wereldoorlog. Ook uit deze periode kunnen overal in de Maaskemp wapens, projectielen, munitie en ander materiaal in de bodem aanwezig zijn.

Naast de hiervoor vermelde archeologisch plekken van de Romeinse tijd en later, zijn er ook vondsten gedaan uit de prehistorie. Op meerdere plekken zijn vuurstenen artefacten gevonden uit het mesolithicum, onder andere op de Stamelberg en bij het Gennepershuis. Ook op de oeverwallen aan de overkant van de Maas zijn mesolithische vondsten gedaan. Uit de bronstijd zijn onder andere een lanspunt en een pijlpunt gevonden op de Stamelberg. Deze artefacten uit de prehistorie maken het vrij waarschijnlijk dat ook elders in de Maaskemp prehistorische vondsten mogelijk zijn. Dit geldt met name op plaatsen waar zandopduikingen onder de klei zitten. Als er in de Maaskemp gegraven wordt, zijn dus overal vondsten mogelijk en zal eerst archeologisch onderzoek plaats dienen te vinden.

Nawoord

De Maaskemp, dé archeologische schatkamer van Gennepe en omstreken. Vanaf de prehistorie door mensen bezocht, vaak bewoond geweest en meermaals het strijdtoneel tijdens oorlogen.

De ruïne van het Genneperhuis is een in het oog springend relict uit vroegere tijden. Ook de bodem heeft sporen uit een ver verleden vrijgegeven zoals de deels opgegraven Frankische nederzetting. Maar er zijn in de Maaskemp nog veel meer ondergrondse sporen te verwachten van historische activiteiten van mensen.

In de loop der tijd zijn door de overheid, maar ook door private investeerders voor de Maaskemp plannen gemaakt en deels ook uitgevoerd, die grote invloed hadden of krijgen op de bekende en onbekende bodemschatten van het gebied.

Volgens de gemeentelijke Archeologische Verwachtingskaart (zie hiernaast) heeft de gehele Maaskemp een hoge verwachtingswaarde. Vóór het uitvoeren van ingrijpende bodemwerkzaamheden is dan volgens het Verdrag van Malta een gedegen archeologisch vooronderzoek vereist. Achteraf onderzoek is bij dit soort werkzaamheden niet meer mogelijk!

Stichting Monarch wil met dit boekje nadrukkelijk de aandacht vestigen op de noodzaak van een gedegen archeologisch onderzoek voordat in de Maaskemp met werkzaamheden wordt begonnen.

Bezint eer gij begint!

Colofon

Dit boekwerkje is uitgegeven door Stichting Monarch.

Auteur en eindredactie: Teun Theunissen

Met medewerking van: Will Brouwers, Jan Wessels en Joy de Jong

Vormgeving: Teun Theunissen

Datum uitgifte: januari 2025

STICHTING MONARCH

Monumenten, Architectuur, Archeologie en Cultuurhistorie

STICHTING MONARCH

Monumenten, Architectuur, Archeologie en Cultuurhistorie